

B2-páholy

Egy ideje foglalkoztat a hős mint olyan titka és rejtélye. Nem a hősiességé, mert az még megfoghatatlanabb és még definiálhatatlanabb fogalom. Az előbb szálltam le a szobabicikliről, melyet a karantén idején kezdtem el gyötörni, és mert hat kilométert tekertem le rajta, hősnek érzem magamat. Persze nem vagyok hős. Vagy ha igen, akkor csak olyan elhanyagolható szeletében a világnak, mint a magam kis élete, s jelesen azért, mert a napi, valójában elhanyagolható történeteim között véghez vittem egy számomra kevésbé elhanyagolhatót.

Számomra is nyilvánvaló, hogy a hős mint fogalom nem itt kezdődik és nem így képződik meg. A hősokeket máshol kell keresni! A hétköznapi hőse vagy hétköznapi hős fogalom a komikum határát súrolja, és legfeljebb bizonyos ideológiai célok megvalósításán munkálkodók rágógumija azon szerencsétlenek számára, akik sohasem jutnak túl egy vakondtúrásnyi magasságon, amit egyébként mindennapi életnek hívunk.

De hát akkor hol keressük a hőst, mivel és hogyan lesz valakiből hős, kiből lesz a hős, és kiből csak cserebogár?

A válasz annyira szerteágazó, hogy parttalaná teszi a magyarázatot bármilyen definíció. Mire gondolok?

Amikor *A fáklya kialszik* című darabomon dolgoztam, amely a Gyulai Várszínházban került bemutatásra, komoly dilemma elé kerültem. Drámám hőseit, Kerecsényi László várkapitányt ugyanis mindmáig árulónak és gyávnak tartja a közvélemény, aki – más választása nem lévén – feladta a gyulai várat a töröknek, mert az szabad elvonulást ajánlott fel a vár védői számára. Történik mindez 1566. szeptember 2-án. A török természetesen nem tartja be az ígéretét, janicsárjai felkoncolják és kifosztják a kivonulókat, a megállapodás ellenére elfogott Kerecsényit nándorfehérvári börtönében fojtja meg kutyaként a török hóhér.

Öt nappal később, ugyancsak ez év szeptember 7-én Szigetvárott – más választása nem lévén – Zrínyi Miklós várkapitány kirohan a borzalmas ostromok után megmaradt mintegy kétszáz katonájával várából a törökre, vállalva a nyilvánvaló öngyilkosságot és katonái megöletését. A várkapun kilépve Zrínyit gyakorlatilag azonnal találat éri, amibe nem sikerül rögtön belehalnia – ezért később ágyúra fektetve lefejezik, és fejét a Gyórnél tőkölő, a szigetieket is a megszokott álnoksággal cserben hagyó császáriakhoz küldik elrettentő gúnnyal és a kornak megfelelő cinizmussal. (Utóbbi történés azonban már nem illik bele a hősség mítoszába, így nem is szokás fölemlgetni.)

Kerecsényi, látván a gyulai vár reménytelen helyzetét, menteni igyekezett a rommá lőtt erődítmény megmaradottjait. Árulóként könyvelte el szándékát és tettét az utókor. Zrínyi, látván a szigeti vár reménytelen helyzetét, biztos halálba rohant a katonáival, feláldozva őket (a hősiesség oltárán?); a várban maradt mintegy négyezer ember a puszkaporkészlet felrobbantásával pusztította el, magával együtt, a várba beözönlő törököket.

Egyikből hős, a másikkal áruló. Így van ez, de hát, jól van-e ez? Tudnánk sorolni az ehhez hasonló, közszájon forgó, elfogadott, de nem kellően átgondolt párosításokat. Egyike ezeknek, későbbiről. Kossuth Lajos, az 1848-49-es szabadságharc hőseként, kilencvenéves koráig él és utazgat emigránsként a nagyvilágban, míg Görgey (Görgei) Artúr árulóként hal meg két év híján százévesen – a nemzet páriájaként. Kossuth időben megpattant az országból, mentve életét és vagyonát, Görgeyre bízva a reménytelen harcok feladását, aki a zászlóletétellel ezeket mentett meg a mészár-

lástól és az értelmetlen haláltól. Előbbi máig a nemzet hőse, utóbbi, legalább másfél évszázadig, a nemzet megvetett árulója. Elgondolkodtató, már ha kell vagy lehet elgondolkodni ezen.

Attól tartok, azt, hogy kiből lesz a hős és kiből áruló, nagyban az dönti el, az adott kornak milyen típusú hősrre van szüksége öngazolásához. Így a körülményektől, melyek nagyban meghatározzák a tetteket – vagy épp a nem tetteket –, a legtanácsosabb eltekintenie. Mi több (mert), azok még bezavaróak is lehetnek!

Zalán Tibor

E számunk szerzői

Bakonyi Péter (1949) – író, költő, újságíró, szociológus, Budapest

Batári Gábor (1967) – író, költő, Budapest

Cserna Csaba (1947) – mérnök, előadó-művész, Frankfurt (Németország)

Gaál Zoltán (1934) – zeneszerző, költő, műfordító, Åsarp (Svédország)

G. Komoróczy Emőke (1939) – irodalomtörténész, esszéista, Budapest

Kovács katáng Ferenc (1949) – író, műfordító, képzőművész, Oslo (Norvégia)

Nagy László Bálint (1979) – múzeumi adattáros, Budapest

Nemes Klára (1963) – drámapedagógus és segítő, Mohács

Tatár Rózsa (1953) – író, drámaíró, Budapest

Turai Kamil (1952) – filozófus, Kecskemét

Zalán Tibor (1954) – költő, író, drámaíró, Budapest